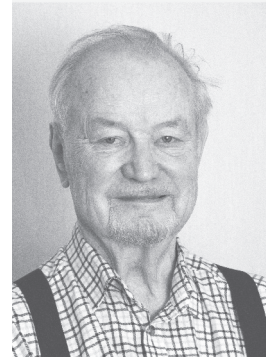

Kalevi Pyörälä

* 24.4.1930 † 13.2.2023

Professori Kalevi Pyörälä kuoli 13. helmikuuta 2023. Hän oli 92-vuotias, syntynyt Saarijärvellä 24.4.1930. Hänen isänsä Otto oli maanviljelijä ja äitinsä Aina (os. Ståhlberg) opettaja. Ylioppilaaksi Pyörälä tuli Jyväskylän yhteislyseosta vuonna 1948. Lääketieteen lisensiaatiksi hän valmistui 1954 ja lääketieteen ja kirurgian tohtoriksi vuonna 1965 Helsingin yliopistosta. Hän oli sekä sisätautien että kardiologian erikoislääkäri. Sisätautien apulaisprofessorina hän toimi Helsingin yliopistossa 1969–75 ja Suomen Akatemian tutkimusprofessorina 1973–75. Hän aloitti Kuopion korkeakoulun (vuodesta 1984 yliopisto) sisätautiopin professorina ja sisätautien klinikan ylilääkärinä vuonna 1976. Eläkkeelle Kalevi Pyörälä jäi vuonna 1993.

Pyörälä loi Kuopion yliopistoon menestyvän sisätautien klinikan, koulutti runsaat 30 lääketieteen tohtoria ja useita kymmeniä sisätautien erikoislääkäreitä. Pyörälän tutkimus kohdistui sydän- ja verisuonitautien ja tyypin 2 diabeteksen epidemiologiaan. Hän oli 1960-luvulla aloittamansa Helsingin poliisimiestutkimuksen päättökijä, jonka aineistosta edelleen valmistuu julkaisuja. Hänen aikanaan Kuopiosta kehittyi kansainvälisesti arvostettu tyypin

2 diabeteksen tutkimuskeskus. Yksi keskeisistä poliisimiestutkimuksen havainnoista oli sepelvaltimotautiriskin liittymisen suurentuneisiin insuliinipitoisuuksiin paastossa ja 2 tunnin glukoosirasituskokeen jälkeen mitattuihin insuliinipitoisuuksiin. Suurentuneet insuliinipitoisuudet heijastivat insuliinin tehottomuutta elimistössä. Havainto kiinnosti tutkijoita erittäin paljon ympäri maailman ja johti 1980-luvulla luotuun laajempaan metabolisen oireyhtymän käsitteeseen, johon insuliinin tehottomuuden (insuliiniresistenssi) ohella liitettiin vartalolihavuus, veren rasva-aineenvaihdunnan häiriöt, matala HDL-kolesterolipitoisuus ja kohonnut verenpaine.

Kalevi Pyörälä oli keskeinen tutkija suomalaisessa sydäninfarktirekisteritutkimuksessa, joka oli ensin osa WHO:n MONICA-projektia ja sen jälkeen jatkui kansallisena yhteistyöhankkeena. Tämä hanke toteutettiin Kuopion yliopistosairaalan, Pohjois-Karjalan keskussairaalan, Turun kaupungin ja Loimaan aluesairaalan alueella sekä myöhemmin myös Oulun ja sen ympäristökuntien alueella.

Eläköitymisensä jälkeen Pyörälä jatkoi sekä tieteellistä että kansainvälistä uraansa

sydänsairauksien ehkäisyn asiantuntijana. Hänen viimeinen kansainvälinen julkaisunsa on vuodelta 2013. Hänen kaksi viimeisintä julkaisuun käsitteli sepelvaltimotautipotilaiden jäännösriskiä kuolla sepelvaltimotauteihin ja metabolisten riskitekijöiden merkitystä sydänsairauksien ja diabeteksen synnyssä. Pyörälän julkaisu-toiminta oli lähtökohtaisesti kansainvälistä. Siinä on nähtävissä hänen kansainvälinen roolinsa ja verkostoitumisensa sepelvaltimotaudin preventiossa. Hän julkaisi runsaat 430 tieteellistä artikkelia H-indeksin ollessa 104 (Scopus 2023).

Pyörälä oli keskeinen henkilö lääkärikunnan piirissä Suomessa, joka oivalsi prevention merkityksen sydän- ja verisuonitautien torjumisessa. Vielä 1970-luvulla prevention tärkeys ei ollut itsestään selvää edes lääkärikunnalle. Hän toimi pitkään Sydänliiton asiantuntijana ja tuki Pohjois-Karjala-projektia sen käynnistyessä vuonna 1972. Pyörälä oli avainhenkilö, kun kirja Sepelvaltimotaudin ehkäisyn suuntalinjat valmistui vuonna 1986. Kirja linjasi kyseisen taudin ehkäisyn päälinjat maassamme. Erityisesti ”rasvakysymys” herätti vielä tuolloin suuria tunteita ja väittelyä Suomessa.

Hän toimi lukuisissa sekä kansallisissa että kansainvälisissä luottamustehtävissä kuten Suomen Kardiologisen Seuran ja Sisätautilääkäreiden yhdistyksen puheenjohtajana ja Euroopan sydänjärjestön varapresidenttinä. Pyörälä toimi myös 1980- ja 90-luvuilla WHO:n sydän- ja verisuonitautien asiantuntijana. Pyörälän kansainvälinen arvostus oli suurta. European Heart Journal’in muistokirjoituksessa vuodelta 2023 häntä luonnehditaan yhdeksi eurooppalaisista jättiläisistä sydän- ja verisuonitautien epidemiologiassa ja preventiossa. Vuonna 1976 hän oli

mukana erillisen sydän- ja verisuonitautien epidemiologian ja prevention työryhmän perustamisessa Euroopan Sydänyhdistyksen yhteyteen, ja hän toimi myös sen ensimmäisenä sihteerinä 1976–1979. Ryhmä järjesti vuosittain kokouksia 1978–2004, minkä jälkeen toimintaa uudelleen järjestettiin. Nykyisin preventiivisen kardiologian yhdistys (The European Association of Preventive Cardiology) on yksi tärkeä osa laajaa Euroopan Sydänyhdistystä. Pyörälä oli myös yksi WHO:n asiantuntijaryhmän kirjoittajista, kun sepelvaltimotaudin ehkäisyn suuntalinjoja määritettiin maailmanlaajuisesti vuonna 1982 (WHO Technical Report number 678: Prevention of coronary heart disease). Hän oli myös aktiivinen Euroopan diabetesepidemiologian yhdistyksessä

Pyörälä oli Suomalaisen Tiedeakatemian jäsen vuodesta 1982 ja Fellow of the Royal College of Physicians, London, jäsen vuodesta 1990. Hän sai Pohjola-palkinnon vuonna 1993, Yrjö Jahnessonin säätiön palkinnon vuonna 1994 ja Paavo Nurmi säätiön palkinnon sekä Euroopan Kardiologiseuran kultamitalin vuonna 2000. Valtakunnallinen sydänterveyden edistäminen -tunnustus-palkinto myönnettiin hänelle vuonna 2007. Hän oli myös Sydänliiton kunniajäsen.

Pyörälä oli musikaalisesti lahjakas. Mielisoitintaan seloa hän soitti Ylioppilaskunnan soittajissa ja myöhemmin Kuopiossa Tahdistin-orkesterissa. Hän harrasti kuorolaulua Kuopion yliopiston kamarikuorossa ja teki sovituksia laulajakokoonpanoille. Hän oli sinfoniakonserttien, Savonlinnan Oopperajuhlien ja Kuhmon kamarimusiikkijuhlien vakiokävijä. Kalpan jääkiekkopelejä hän seurasi mielellään. Kesäasunto oli Hartolassa, mutta Saarijärven Lanneveden seutu säilyi sie-

lunmaisemana. Liikuntamuotona kävely oli Kaleville mieluisinta.

Perhe oli Kaleville tärkeä. Avioliitto

Ritvan kanssa kesti lähes 65 vuotta. Ritvan ohella Kalevia jäivät kaipaamaan tyttäret Sari, Marja, Eeva ja Elina perheineen.

*Matti Uusitupa, Jaakko Tuomilehto,
Pekka Puska ja Markku Laakso*